

MART NUTILE JA MEILE KÕIGILE KAASA

JUKU-KALLE RAID
luuletaja,
ajalehe KesKus
peatoimetaja

P aarteist aastat tagasi mainis Mart Nutt ühtäkki kusahil istumisel, et ei teagi, kas tahab enam riigikokku kandideerida, kuna resümeeis, et võrreldes algusaastate pöörasuse, põnevuse ning riigiehitamisega on aeg muutunud palju hillitsetumaks, igavamaks ning ehk isegi liiga korrektseks. Peab ütleva, et õnneks Mart ikkagi kandideeris – nii juhtuski ühel päeval, et temast sai staažikaim parlamendiliige, kes oli osalenud kõigis riigikogu koosseisudes taasiseseisvumisest saati.

Muidugi, see ei ole sport. Mart suhtuski sporti churchililikult. Need numbrid iseenesest ju midagi ei tähenda, kui siis vaid üht – Mart teadis tõesti millimeetri täpsusega, kuidas parlamendis asjad käivad. Kuidas nad käivad ja kuidas võiks ning peaks käima. Mardi käest said nõu (hümoorikat, heatahtlikku, aga igal juhul tarka ning kasulikku) kõik, kes esimest korda parlamendipingile potsatasid (siinhüüdjate kaasa arvatud) – kui nad seda vaid soovisid. Mart rääkis kõigiga ja heal meelel. Hea tujuga, väikese ironiaga, soojalt, ent alati abivalmilt. Sealjuures ei jõudnud näiteks mulle veel 1990ndatel sugugi kohale, et miks kohtleb ta võrdväärse heatahtlikkusega kõiki inimesi – maailmavaatest hoolimata ning hoolimata ka sellest, kas too on tema poliitiline vastane või mitte. Aga selline Mart oli. Ühest küljest äärmiselt põhimõttele kindel – kui mõelda sõnale „konservatiiv“, siis minule ei kangastu mingi kuri kuivik, vaid pigem just avatud loomuga ja väärtusi hoidev Mart –, aga teisest küljest kuluaarides lobisemas poliitikast rahulikult ning ärritumata ka vihaseimate vaenlastega parlamendipööraselt.

Ma ei räägigi sellest, et suures osas tänu Martile toimib õlitatult Eesti Inimõiguste Instituut ning paljud muud ühiskondlikud nähtused, mis alati vajavad tagantõukajat, patrooni ja edendajat.

Seda kõike on väga palju. Ja seetõttu jäi ühtäkki kõike Mart Nuti mineku tõttu väga väheks.

Ma usun, et meie riigis annab Mardi puudumine veel tükk aega tunda.

Eesti poliitika algusaastad olid muidugi nagu kõndimine raudteel möödavuhisevate suurte rongide vahel. Praegu on kole kahju, et Mart ei pannud kirja oma mälestusi neist uskumatustest aegadest, mil iga nädal oli pigem kui seiklusfilm ning riiki õmmeldi sõna otseses mõttes näpu otsas, käepäraste vahenditega suvalistes esikutes. Või – mine tea? Äkki kusagil sahtlis on?

Mart! Kõik meenutused Eesti taastamise päevilt nii Sinu kui Sinuga sama rida astunud sõprade huulilt on igal juhul olnud pead vangutama panevalt absurdsed, teod aga korraski realsust ette kujutades

Mart Nutt

meeletult julged ning riskialtid. Sest enne kui asjad korralikult funktsioneerima hakkasid, pidid Mart Nutt ja tema kaaslastele olema oi kui leidlikud, kiired, pöörased ning oskama mõelda väljaspool kõiki raame. Üks küllaltki kaua stabiilselt kestnud maailm oli varisenud ning uut maailma ei kujutanud ette eriti mitte keegi. Ja mitte ainult endises idablokis, vaid ka läänes. See kampsik tuli alles uuesti kududa ning võib paraja uhkusega öelda, et selles segaduses seisid vardad meie omade käes kindlalt, ehkki nende kohta ei saanud öelda kogemuse puudumise tõttu ju isegi „noorpoliitika“, rääkimata termini „staažikas poliitika“ kasutamisest – kelleks Sa, Mart, kurnis kiiresti said. Just intensiivsete kogemuste, tohutu õpivõime, sooja südame ning külma pea abil.

Ma jään Sinu soovust kauaks meenutama, hää sõber. Ja seda mitmeplaaniselt, mitte vaid teiste inimeste suhtes, vaid mõeldes ka muudele kultuuriruumidele. Sest Sind huvitasid alati võõrad rahvad, eriti aga väikesed või maailmaeposes pisikesed, ent seda põnevamat rolli mänginud inimgruppid, kaduvad keeled, keerulise saatusega riigid, sest ajaloo oskasid Sa ikka väikeste õppetunde otsida. Ajaloolasena oli see Sinu jaoks ka elementaarne, eks. Alati jätan meelde meie kentsakad reisid, olgu need siis soomeugrilaste juurde, Mongooliasse või kuhu iganes veel.

Ja veel midagi olulist meie oma pisikesed kodumaa kohta: kodakondsusega ei mängita. Seda ütlesid Sa vist küll kõikides riigikogu koosseisudes, sest alatast kargas kusagilt välja mõni huvigrupp – kargavad siiani –, kellel on kole kihk muuta kodakondsuseadust või kodakondsust niisama laiali loatama hakata. Sina jäid kindlaks – mis polegi tänasel päeval enam teab kui

tavaline – läänele võetud suunale. Ning võisid olla lõikavalt sarkastiline, kui keegi Brüsselist kui teisest Moskvast jahuma hakkas.

KesKus'is kirjutasid kord, et mis juhtunuks, kui käiku läinuks plaan B, meie riiki taas ehitatud poliitikuid poleks kuulatud ning me leidnuks ennast hoopis teisest olevikust:

„Kuid jätkuvalt valitses oht sõltumatusele imperialistliku Euroopa Liidu poolt, kes oli oma embusesse haaranud kõik Eesti põhja, lääne- ja lõunanaabrid. Valitsus tegeles jõudsasti SRÜ-teavitusega. 2004. aastal sai iga pensionär pildi, kus president vaatav kasvavat vilja. Rahvas juubeldas päeval, mil Eesti võeti vastu Sõltumatute Riikide Ühendusse.

Esimesed sõltumatuse aastad ei olnud lihtsad. Euroomeelised haritlased olid Euroopa Liitu põgenenud. Kuid neid korvas abi sõltumatustest vennasvabariikidest, kelle spetsialistid tulid tuhandete kaupa rahvamajandust elavdama. Kõike korvas odav Tšornobõli suhkur, milles isegi pensionärid võisid lausa supelda.

Tohutuid kogemusi omandati vennasvabariikidest. Presidendi visiidilt öitsvasse Türkmenistani, kus president Saparmurad Nijazov võttis Eesti riigipead kuninglikult vastu, sai meie president väärtusliku idee hoida vahendeid kokku ja valida president eluks ajaks. Selle ettepaneku võttis rahvas tänutundega vastu.“

Küünilist nalja võib ikka viisata, igaks juhaks ja hoiatuseks, sest ajalool on kombeks ettevatamatuid inimesi ning riike ootamatult ja valusasti hammustada.

Mart, tänu Sinule ja Su sõpradele oleme ilmselt pääsenud paljustestki ajaloo sügavatest hambajälgedest. Loodame, et oskame enne kiusatust rumalusi teha alati Sulle mõelda.

PEETER LANGOVITSI TAGASIVAADE

HINGELT NOOR MAESTRO JUUBELDAS

„MUUTUB TÕEKS MUINASJUTT, MUUTUB NAERUKS KÕIK NUTT, KUI SU HING ON NOOR...“

Nende ridadega algab maestro 60 aasta juubelik ilmunud Eri Klasi raamat „Kes ma olen?“. Mõeldes meie teenekale kultuurisaadikule, meenuvad just need Heldur Karmo kirjutatud lauluread, mida Eri esitas erilise hingestusega kontsertidel. Hingesoost jätkus tal kõigile, kellel oli võimalus temaga suhelda. Ta oli hingelt noor, päikseline ja täis energiat, heatahtlik, ettevõtlik ja emotsionaalne.

Maestro juubelit tähistati suurejooneliselt nädala vältel. 4. juunil 1999 avati teatri- ja muusikamuuseumis näitus „Eri Klas 60“ ja samas esitleti Eesti Entsüklopeediakirjastuse väljaantud raamatut „Kes ma olen?“. Juubilarile pühendati tele- ja raadiosaateid, Mark Soosaarel valmis dokfilm „Tulla, et minna“. Rahvusoperis Estonia esietendus ooper „Don Giovanni“, mille kaht esimest etendust dirigeeris juubilar. Finaaliks kujunes Vabaduse väljakule püstitatud hiigeltelgis toimunud rohkete artistidega vabaõhukontsert. Juubeldamisele pani punkti kontserdile järgnenud vastuvõtt Eesti Kontserdi kontserdisaalis.

Selles suures valges telgis toimusid vanalinna päevadel kahel päeval kontserdid ja lasteetendused. Pühapäeval, 6. juunil toimunud galakontserdist „Eri Klas ja sõbrad“ tegi otseülekanne ka ETV. Piletid kontserdile, mis maksid 100 ja 150 krooni, olid varakult välja müüdnud. Kaasaelajaid jätkus ka väljapoole agarasti turvatud 1200 inimest mahutavat ajutist kontserdisaali. Seal olid laud valgete linadega ja ettekandjad, pakuti šašlõkki ja turgutavaid jooke.

Ajakirjanikuna oli mul võimalus jäädvustada hetki nii peaproovist kui kontserdist. Meelde jäid lavatagused emotsionaalsed artistide taaskohtumised. Öhtu juht oli Arne Mikk. Valges kuues Tallinna vapi märgi kavalerile Eri Klasi andis kultuuriminister Signe Kivi kontserdil üle president Lennart Meri antud Valgetähe III klassi ordeni.

Esinesid ERSO, Eesti Rahvusmeeskoor ja Eesti Poistekoor, keda juhatasid mainekad dirigendid, üles astusid maailmanimedega lauljad ning muusikud.

Eri Klas hindas kõrgelt oma sõpruskonda. Ta sõbrad laiad maailmast tulid Tallinna juubelikontserdile esinema austusest maestro vastu. Kõlasid Eri lemmikloomad. Juubilar tervitasid ERSO ees dirigendid Paavo Järvi, Jorma Panula, Muhai Tang, Juhani Raikinen, Vello Pähn, Arvo Volmer, Jüri Alperen, Roman Matsov, Arvo Volmer, Peeter Saul, Tarmo Leinatamm. Dirigeeris ka juubilar, kes tegi seda Gustav Ernesaksa taktikepiga, mille Ernesaks kinkis Erile 50. sünnipäevaks.

Laval käis värvikas seltskond lauljaid-muusikuid: Jorma Hynninen, Gleb Nikolski, Matti Salminen, Dilbér, Janne Marttina, Valentin Žuk, Marion Melnik, Angelika Stohn, Diana Klas, Aki Välimäki, Jüri Leiten, Jaak Joala, Tõnis Mägi ja Ivo Linna.

Pärast kontserti tunnistas Klas ajakirjanikele: parim sünnipäevakink on see, et mul on nii palju sõpru. See on nii liigutav – sõita maakerast teisest otsast kohale vaid selleks, et lihtsalt laulda või mängida mulle üks lugu!